

brodovi nisu bili izloženi napadima gusara, nisu se morali teško naoružavati, pa su mogli na račun toga prenositi više tereta.

Ako zanemarimo neke propuste u prikazu pregleda dubrovač-

ke povijesti, možemo naći i dobrih zrnaca, napose u iscrpnom komentaru Gundulićeva izvještaja papi Grguru 1. X. 1574.

Josip Lučić

NA IZVORIMA HRVATSKE DRAME

Slobodan P. Novak: »Teatar u Dubrovniku prije Marina Držića«, izdavač Čakavski sabor, Split 1977.

Pred nama je druga knjiga Slobodana P. Novaka (rođen 1951), mladog znanstvenika koji je uz neke svoje, ne mnogo starije kolege (Z. Kravara, P. Pavličića, M. Tomasovića, D. Fališevac) znatno pridonio buđenju sve većeg zanimanja za proučavanje starije hrvatske književnosti. Ako se u svojim »Dubrovačkim esejima i zapisima« (Dubrovnik 1975) prihvatio zadatka da preglednim izborom eseja zahvati tek neke aspekte djela H. Lucića, Dž. Držića, M. Vetranovića ili N. Nalješovića, ovdje mu je cilj daleko ambiciozniji: kako nam već sugerira naslovom knjige, želja je autorova da baci više svjetla na izuzetno važno razdoblje kazališne djelatnosti u Dubrovniku prije epohalne pojave Marina Držića.

O ovom segmentu naše dramske produkcije u nas se pisalo relativno malo i usput, pa bi ova knjiga bila, u stvari, ozbiljan pokušaj sustavnog zahvaćanja u same izvore hrvatske drame.

Od šest poglavlja knjige vrijedno se, prije svih, zadržati na

onom pod naslovom »Dramske robinje«. Autor tu raščlanjuje motiv zaslužnjene i zatim oslobođene djevojke, što je inače »jedan od centralnih korelativa kojim su najstariji pisci hrvatski izražavali emociju svoje trajne vezanosti i tragične neslobode«. Polazeći od teze da je motiv robinje po učestalosti, po svojoj nacionalnoj vrijednosti, pa i autohtonosti izvorno najvažniji dio hrvatske drame prije Marina Držića. Novak će korpus hrvatskih dramskih robinja raščlaniti veoma pedantno i obogatiti ga nizom zanimljivih, istovremeno i znanstveno potkrijepljenih činjenica. Inzistiranje na tom motivu nikako nije slučajno; vrlo brzo, naime, biva jasno da tom problemu — oko kojeg se u našoj literarnoj historiografiji već gotovo čitavo stoljeće vode prilično jalove diskusije — Novak ima ključ za rješenje. Novakova je novost čisto metodološke prirode. Ako je, naime, činjenica da ni u jednoj mediteranskoj ili evropskoj književnosti motiv robinje nije uzdignut na razinu motiva nego se jav-

lja tek usput, onda pitanje o izvorima i načinu nastanka tog motiva nikako ne pogađa bit problema. A upravo oko takvih formalističkih pitanja naša je literarna historiografija i suviše gubila energiju. »Nama se čini« — piše Novak — »da je problem postanja robinja danas toliko okamenjen da ga nikakovo domišljanje riješiti neće, te da je jedini mogući izlaz rezanje gordijskog čvora«. Taj se zaokret, dakle, sastoji u postavljanju mnogo važnijeg i ispravnijeg pitanja: kakve su naše robinje i zašto nas uopće zanimaju.

Motiv robinje autor promatra od njegova prvog ostvarenja u pjesmi »Čudni san« Džore Držića, preko razvijena motiva u Mavra Vetranovića i Hanibala Lucića, do stvaranja tipa antirobinje (parodiranja motiva) u Nikole Nalješkovića. Fenomen dramskih robinja, ovako kako nam ga je raščlanio i prikazao S. P. Novak, vodi nas u same izvore hrvatske dramske književnosti.

U poglavlju »Dramska bukolika« Novak se pozabavio pastirskom eklogom »Radmio i Ljubmir« i dramskom sviješću Džore Držića. Raščistivši neke nespornosti oko pitanja pripadnosti termina »ekloga« — autor Džorin ekloški tekst »Radmio i Ljubmir« promatra u kontekstu drugih Džorinih djela i, otkrivši karakteristične postupke, pokušava pokazati kako ta rješenja anticipiraju hrvatsku dramu kroz pola stoljeća. Koliko god je ta ekloga još uvijek nerazvijeno scensko

govorenje, ona u našu najstariju dramu unosi dramski ustroj i dramske slutnje koje se Novaku čine posve programatskim: »Govoreći o eklozi »Radmio i Ljubmir« nužno je ukazati na opću anticipatorsku liniju dramskih pokušaja Džore Držića, a ta je linija u koju je smještena ekloga »Radmio i Ljubmir« unijela u hrvatsku dramu osjećaj za scensku radnju i njeno otvoreno strukturiranje«.

U raspravi »Mitološke inspiracije« Novak zastupa tezu da je pojava dramskih tekstova mitološke inspiracije u razdoblju prije Marina Držića »više slučajna nego što bi ju bilo moguće objasniti općim humanističkim interesom za antičku mitologiju ili nekim od razvojnih principa imanentnih našoj najstarijoj dramati«. Autor smatra da mitološke drame (a posrijedi su četiri teksta: »Orfeo« M. Vetranovića, anonimni prijevod talijanske »Pirne drame«, »Komedija II« na temu Paridova suda N. Nalješkovića te Vetranovićeve »Suzana čista«) funkcioniraju u tijeku hrvatske drame tek kao dodatan element dramskog svijeta svojih pisaca ili kao dokazi o nekim oblicima ondašnjeg kazališnog življenja.

Na tom mjestu Novak ulazi i u problem datacije Vetranovićeve »Orfea« kada bude rješavao problem koje je djelo mitološke inspiracije najstarijeg postanja. Nasuprot Rešetarovu mišljenju, po kojem je »Orfeo« nastao tek u drugoj polovici 16. stoljeća, Novak se priklanja novijim istraži-

vačima (Rafo Bogišić) koji drže da je tekst nastao u piščevoj mladosti, dakle negdje u drugom desetljeću 16. stoljeća.

Nekoliko svježih zapažanja nalazimo i u poglavlju pod naslovom »Komički dosezi«, posvećenu u cjelosti djelu Nikole Nalješkovića. Ni ovdje se, naime, Novak ne želi uklopiti u običajnu istraživačku struju kada je u pitanju ovaj pisac, a koja obično ide u smjeru pitanja u čemu Nalješković anticipira Marina Držića. Novak prije svega želi otkriti neke osobite, samosvojne Nalješkovićeve književno-dramske postupke. I pronalazi ih u procesu deliterarizacije i inauguriranju naturalizma u teatar: »Nalješkovićevo je kazalište okupano valom naturalizma prestalo biti manje ili više složenom konstrukcijom, postajući slikom života, i to »društvenog« života, ali je time logičkim kretanjem stvari vodilo deliterarizaciji kazališnog čina. Deliterarizacija kazališta je nešto što pod Nalješkovićevim perom biva u kulturnoj povijesti Dubrovnika

prvi put viđeno, no Nalješkovićeve deliterarizacija je nešto što će i ubuduće na dubrovačkim pozornicama biti često viđeno«.

Osim tih poglavlja koja smo posebno istakli, Novakova knjiga sustavnije se pozabavila i problemom »crkvenih prikazanja« ostajući uglavnom na razini već poznatih detalja, dok je prvo poglavlje, »Glumišta«, osvijetlilo neke zanimljivosti oko glumišnih prostora u starom Dubrovniku.

Ovako strukturirana, knjiga Slobodana P. Novaka daje prilično cjelovit prikaz najstarije hrvatske dramske aktivnosti. Autorova akribija i baratanje činjenicama djeluje mjestimice impresivno, no ono što najviše ohrabruje kod tako mlada znanstvenika jest da autor vrlo uspješno uklapa suvremena metodološka strujanja u taj korpus starije hrvatske književnosti. Takav postupak rodio je nizom novih i zanimljivih pogleda na jedno još uvijek prilično zatamnjeno razdoblje naše književne baštine.

Krešimir Nemeć

O VEZAMA DUBROVNIKA I ENGLJESKE

R. Filipović — M. Partridge (urednici), *Dubrovnik's Relation with England. A Symposium April 1976, Zagreb 1977*, Odsjek za anglistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 296 str.

U vremenu od 12—23. travnja 1976. godine na inicijativu i u organizaciji Odjela za engleski jezik Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Odjela za studij slavenskih je-

zika u Nottinghamu a uz materijalnu pomoć republičkog SIZ-a VII. održan je u Centru za postdiplomski studij u Dubrovniku simpozij na temu »Veze Dubrov-